

סימן מג

על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים

שה"ש (ה, ז) מלאני השומרים הסובבים
 בעיר הכוני פלעוני נשאו את
 רידיי מעלי שומרי החומות. ופירש"י וז"ל,
 שומרי החומות, אף מלאכי השרת שהיו
 שומרים חומותיה כענין שנא' (ישעי' סב)
 על חומותיך ירושלים וגו', הם הליתו זו את
 האור כענין שנא' (איכה א) ממרום שלח
 אש וגו' ע"כ. וכן איתא במנחות דף פ"ז.
 כתיב על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים
 וגו', ופירש"י והרגמ"ה הפקדתי שומרים,
 מלאכים ע"כ. ול"ב מהו המקור של רש"י
 והרגמ"ה דשומרים היינו מלאכים. ואמר
 מרן הגר"מ הלוי שליט"א, דאיתא במד"ר
 פ' צא (י"ח, ה) וז"ל, אמר ר' נחמיה צא
 וראה להצבתו של הקב"ה על ישראל שהרי
 מלאכי השרת שהן גצורי כח עושי דברו
 עשאן הקב"ה שומרין לישראל, ומי הם
 מיכאל וגבריאל, שנא' על חומותיך ירושלים
 הפקדתי שומרים ע"כ. וזהו מקור רש"י
 דשומרין הם מלאכים. והוסיף מרן הגר"מ
 הלוי שליט"א, דאיתא בגמ' מנחות (פ"ז).
 כתיב על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים
 וגו' תמיד לא יתשו המזכירים את ד' אל
 דמי לבם. מאי אמרי, הכי אמר רבא בר רב
 שילא אתה תקום תרחם ליון, רב נחמן בר
 ילחק אמר בונה ירושלים ד'. ומעיקרא מאי
 הו אמרי, אמר רבא בר רב שילא כי צחר
 ד' צליון אזכ למושב לו. ופירש"י וז"ל
 ומעיקרא קודם שחרב. הו אמרי כי צחר
 ד' צליון, אף לעת"ל עתידים המלאכים

לכויות שומרים ולומר כי צחר ד' צליון
 ע"כ. והנה בפשטו יש מח' מה חומרים
 המלאכים מיכאל וגבריאל, האם הוא
 הפסוק אתה תקום תרחם ליון, או בונה
 ירושלים ד'. אכן איתא בסליחות לערב
 ר"ה, סליח מ"ד, לר"מ צ"ר ילחק שליח
 לצור [רבו של רש"י] צא"ד דמי אל תתנו
 ממונים שומרים, ואתה תקום תרחם
 חומרים, ירושלים בנוית ערץ, יכון וישים
 לשם צארן, ויעמוד המשל השר הגדול, צעד
 בני עמו לחנן רע מחדול" ע"כ. ומצו'
 דהמלאכים שומרי החומות חומרים צ'
 הפסוקים, אתה תקום תרחם ליון, וזהו
 אתה תקום תרחם חומרים, וכן "ירושלים
 בנוית ערץ" דזהו בונה ירושלים ד', ולא
 פליגי וחומרים צ' הפסוקים, וזהו דמי אל
 תתנו וכו', עשה"כ על חומותיך ירושלים
 הפקדתי שומרים וגו' אל תתנו דמי לו עד
 יכון וגו' (ע' צמטה לוי).

והנה אמרי' צתכלים (קלז, ז) זכור ד'
 לבני אדום את יום ירושלם
 החומרים ערו ערו עד היסוד צה. וכתב
 צת"י וז"ל, אמר מיכאל רבא דירושלם אדכר
 ד' לעלמא לאדומא דאחריו ירושלם וכו'.
 ובפסוק ח', אמר גבריאל רבא דליון וכו'.
 ע"כ. ומצו' מהצ"י דמיכאל הוא השר
 הגדול דירושלים, וגבריאל הוא השר
 דליון. ולפ"ז נמלא דשני הפסוקים דמוצא
 בגמ' מאי אמרי המלאכים שומרי החומות

לא פליגי, וכמו שהבחנו מהפייטון, אבל י"ל
 דאין הביאור דשני המלאכים מיכאל
 וגבריאל תרוייכו אומרים שני הפסוקים
 ביחד, אלא דרבא בר רב שילא אמר
 דגבריאל רבא דליון אומר "אתה תקום
 תרחם ליון", ורנצ"י אמר דמיכאל רבא
 דירושלם אומר "צונה ירושלם ד", וכל אחד
 אומר פסוק נפרד על דבר אחר, רבא בר
 רב שילא אומר הפסוק דגבריאל אומר
 בשביל שמירה דליון, ורנצ"י הפסוק
 דמיכאל בשביל שמירה דירושלם, ומר אמר
 חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וי"ל עוד
 דהגמ' קא מסיים ומעיקרא [קודם שחרב]
 מאי הוו אמרי "כי בחר ד' צליון אוה
 למושב לו", דרישא כי בחר ד' צליון, קאי
 מהו גבריאל רבא דליון אמר על ליון,
 וסיפא דאוה למושב לו, קאי מהו מיכאל
 רבא דירושלם אומר על ירושלם עכ"ד,
 ודפח"ח.

והנה מרש"י כאן מצואר עוד בזה,
 דפירש"י נשאו את רידי [בית
 המקדש] מעלי שומרי החומות, אף מלאכה
 שהיו שומרים חומותיה כענין שנא' על
 חומותיך ירושלים וגו', הם הליתו זו את
 האור כענין שנא' ממרום שלח אש וגו'
 ע"כ. ומצו' דאותן המלאכה"ש מיכאל
 וגבריאל שהיו שומרים חומותיה. וצין קודם

שנחרב וצין אחרי שנחרב שומרים חומות
 ירושלם כמצו' בגמ' מנחות פ"ז., הם עלמין
 החריצו הציבמ"ק והליתו האור כענין
 שנא' ממרום שלח אש וגו', ומ"מ אחרי
 החורבן המשיכו לשומרו ע"י אמירת
 הפסוקים אתה תקום תרחם ליון, וצונה
 ירושלם ד', ודוק. [וכצי' משום דהם
 הממונים על ירושלם, וא"כ ממונים על
 שמירתה וחורבנה, ואותן המלאכים
 שהחריצו עפ"י צווי ד' הן הן השומרים,
 ודוק.] אכן איתא במדרש זוטא וז"ל, ד"א
 מלאכוי השומרים הסובבים בעיר, ציוס
 שנתנה רשות למלאכי השרת שיכו עומדים
 על החומה כמה שנא' על חומותיך ירושלים
 הפקדתי שומרים. א"ר חנינא צנו של ריה"ג
 צו ציוס נתנה רשות לגבריאל להפרע מן
 המלכיות. לקיים מה שנא' (ישעי' לג, ג)
 מקול המון נדדו עמים, וכ"ה אומר (ישעי'
 יג, ד) קול המון צהרים דמות עם רב וכו'
 ע"כ, וכ"ה צילקוט המכירי על ישעי' (יג,
 ד) בשם הגדת שה"ש ע"ש. וגם כאן מצו'
 דהמלאכים הוא גבריאל, אבל משמע דלא
 כפירש"י דקאי על המלאכים דהליתו
 צביהמ"ק את האור להחריצו, אלא שפרעו
 מן המלכיות להענישן בשביל שמייסרין
 לישראל, וכמו שפי' הראשונים בישעי' (לג,
 ג) עכ"פ מקול המון נדדו עמים, מקול
 המון המלאך ליפרע מאשור נדדו עמים
 ע"ש, ודוק.